

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 40 (228) • 17 września 2004 r. • © PIISM

nr egz. PIISM 20

Redakcja: Krzysztof Balon, Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny), Adam Eberhardt, Beata Górka-Winter, Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Grażyna Nowocień-Mach (redaktor tekstu), Emil Pietras (sekretarz Redakcji)

Stosunki brytyjsko-amerykańskie i rozwój EPBiO

Karolina Balcerowska-Kwaterska

Specjalny charakter stosunków brytyjsko-amerykańskich wynika nie tylko z tradycji oraz istnienia wspólnoty językowej i kulturalnej, lecz także z konsekwencji obu stron w dążeniach do koordynowania własnych stanowisk i działań w stosunkach międzynarodowych. Dla Wielkiej Brytanii związki ze Stanami Zjednoczonymi, zaangażowanie w umacnianie NATO, a także udział w interwencji w Iraku nie stanowią przeszkody w budowaniu polityki bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Kontrolowanie rozwoju EPBiO przez Wielką Brytanię stwarza jej gwarancję, że polityka ta będzie w pełni komplementarna wobec NATO.

Special relationship – charakterystyka ogólna. Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej jest tradycyjnie najbliższym europejskim sojusznikiem Stanów Zjednoczonych. Relacje obu państw charakteryzuje dążenie do osiągnięcia możliwie ścisłej koordynacji w zakresie spraw międzynarodowych, co wpływa na dalsze utrwalenie wzajemnych więzi. Zacieśnianiu stosunków dwustronnych służą: wspólnota języka i korzeni historycznych, silne poczucie związków kulturalnych, zasadnicza zbieżność systemów wartości, tradycji demokratycznych i przyjmowanych rozwiązań gospodarczych. Do umocnienia wzajemnych relacji przyczyniają się również: tradycja sojuszu w okresie obu wojen światowych, wspólny udział w wojnie koreańskiej w latach pięćdziesiątych, w wojnie w Zatoce Perskiej na początku lat dziewięćdziesiątych, obecne zaangażowanie Wielkiej Brytanii w interwencję międzynarodową w Iraku, ścisłe partnerstwo w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego, a wreszcie posiadanie przez oba państwa statusu stałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ.

Polityka zagraniczna obu państw jest przedmiotem regularnych wzajemnych konsultacji. Dla Stanów Zjednoczonych Wielka Brytania jest sojusznikiem „pierwszego wyboru”. Każda większa inicjatywa amerykańska w stosunkach międzynarodowych jest zazwyczaj poprzedzona próbą pozyskania brytyjskiego poparcia. Służby specjalne obu państw od dziesięcioleci ściśle ze sobą współpracują, a poziom zaufania między nimi jest zwykle nieosiągalny dla służb innych członków NATO. Z dobrej współpracy słyną także służby dyplomatyczne obu państw.

Oczywista dysproporcja potencjału militarnego i gospodarczego oraz niekwestionowana rola Stanów Zjednoczonych jako jedyne mocarstwa światowego nie sta-

nowią przeszkody we wzajemnych relacjach. Sprzyjają temu wspólny pogląd obu rządów na większość problemów w stosunkach międzynarodowych oraz tożsamość głównych celów politycznych, widoczna zwłaszcza w trwającej „wojnie z terroryzmem”¹. Po atakach terrorystycznych na Stany Zjednoczone z 11 września 2001 roku Wielka Brytania stała się jednym z najbardziej zaangażowanych i konsekwentnych zwolenników polityki amerykańskiej. Szczególne doświadczenia Wielkiej Brytanii w zwalczaniu terroryzmu w skali krajowej i międzynarodowej dodatkowo sprawiają, iż państwo to jest cennym sojusznikiem w zwalczaniu terroryzmu transnarodowego.

Ważne dla wzajemnych relacji amerykańsko-brytyjskich są powiązania gospodarcze. Jako czwarta gospodarka świata i druga po Niemczech gospodarka Unii Europejskiej, Wielka Brytania zajmuje ważne miejsce w polityce handlowej i inwestycyjnej USA. Zjednoczone Królestwo jest czwartym (po Kanadzie, Meksyku i Japonii) importem towarów amerykańskich oraz szóstym co do wielkości (po Kanadzie, Chinach, Meksyku, Japonii i Niemczech) rynkiem importowym dla Stanów Zjednoczonych. W obrotach handlowych z USA Wielka Brytania odnotowała w roku 2003 nadwyżkę rzędu 5,3 miliarda funtów, gdy ogólny brytyjski eksport do USA osiągnął wartość około 29,0 miliarda funtów. Istnienie ponad miliona amerykańskich miejsc pracy w 2002 roku umożliwiły brytyjskie inwestycje bezpośrednie przekraczające łącznie wartość 283 miliardów dolarów. Jednocześnie Stany Zjednoczone ulokowały w Wielkiej Brytanii kapitał o wartości ponad 255 miliardów dolarów.

Na całokształt stosunków brytyjsko-amerykańskich wpływa konieczność pogodzenia przez Zjednoczone Królestwo zobowiązań wobec USA, wynikających ze *special relationship*, z lojalnością wobec partnerów w Unii Europejskiej, w tym zwłaszcza Francji i Niemiec. Problem ten stał się szczególnie widoczny w ostatnim czasie ze względu na, z jednej strony, różnicę stanowisk państw UE w kwestii amerykańskiej interwencji zbrojnej w Iraku, z drugiej zaś – pogłębianie się integracji europejskiej, której przejawem są m.in. postępy w tworzeniu EPBiO (*Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony*).

Special relationship a instytucje bezpieczeństwa w Europie. Wielka Brytania opowiedziała się za tworzeniem skutecznej wspólnej polityki zagranicznej Unii Europejskiej, opartej na założeniu, że uzgodniony głos całej wspólnoty zaważy w stosunkach międzynarodowych więcej niż suma odosobnionych stanowisk państw członkowskich. Zjednoczone Królestwo zaangażowało się też bardzo aktywnie w formułowanie wspólnego europejskiego stanowiska w sprawach bezpieczeństwa. Przeprowadzone dotychczas konsultacje (m.in. z Francją i Niemcami) stanowiły dla Wielkiej Brytanii szansę na zwiększenie wpływu na dalszy przebieg procesu integracji i wzmocnienie znaczenia preferowanej przez rząd brytyjski współpracy międzyrządowej jako wstępu do ustaleń na szczeblu ogólnowspólnotowym. Jest to o tyle istotne, że zbliżone stanowiska francuskie i niemieckie w sprawie przyszłości Unii Europejskiej różnią się znacznie od podejścia prezentowanego przez Wielką Brytanię². Dlatego w swoim stanowisku w sprawie Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy (TUK) rząd brytyjski zastrzegł konieczność zachowania specjalnych ustaleń w sferze wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, wyraźnie podkreślając niezbywalność roli decyzyjnej poszczególnych państw członkowskich³. Zjednoczone Królestwo jest zainteresowane utrzymaniem swojej dotychczasowej silnej pozycji w EPBiO i kontrolowaniem rozwoju tej polityki, tak aby miała ona charakter komplementarny i nie wpływała negatywnie na skuteczność NATO.

Z punktu widzenia Zjednoczonego Królestwa europejskie inicjatywy obronne nie mogą być próbą zastąpienia dotychczasowych struktur NATO równoległymi struktu-

¹ Zob. K. Balcerowska-Kwaterska, *Polityka Wielkiej Brytanii w sprawie zwalczania terroryzmu międzynarodowego*, „Biuletyn” (PISM), nr 16 (204) z 23 kwietnia 2004 r.

² Zob. M. Krzysztofowicz, *Współpraca Francji, Niemiec i Wielkiej Brytanii w Unii Europejskiej*, „Biuletyn” (PISM), nr 7 (195) z 27 lutego 2004 r.

³ Zob. K. Balcerowska-Kwaterska, *Stanowisko Wielkiej Brytanii na Konferencji Międzyrządowej*, „Biuletyn” (PISM), nr 73 (177) z 14 listopada 2003 r., oraz U. Kurczewska, *Posiedzenie Rady Europejskiej w Brukseli 17–18 czerwca 2004 r. – wybrane zagadnienia*, „Biuletyn” (PISM), nr 27 (215) z 19 czerwca 2004 r.

rami Unii Europejskiej. U podstaw takiego stanowiska leży tradycyjne partnerstwo strategiczne Wielkiej Brytanii i USA, stanowiące istotny element *special relationship*. NATO powinno pozostać w dalszym ciągu odpowiedzialne za zbiorową obronę swoich członków i jedynie tam, gdzie nie jest zaangażowane, mogłyby działać siły Unii Europejskiej. Uczestnictwo Wielkiej Brytanii w tworzeniu EPBiO jest ukierunkowane na uczynienie z niej skutecznego instrumentu uzupełniającego i wspomagającego Sojusz Północnoatlantycki⁴. Nie oznacza to bynajmniej umniejszania rangi wspólnych inicjatyw europejskich w tym zakresie, gdyż w ocenie Zjednoczonego Królestwa są one istotnym elementem budowania brytyjskiej pozycji w Europie i na świecie.

Wielka Brytania pozostaje jednym z najważniejszych członków NATO, biorąc pod uwagę potencjał militarny w siłach morskich, powietrznych i lądowych, i zajmuje w Sojuszu Północnoatlantyckim trzecią pozycję pod względem łącznych wydatków na obronę. Bierze udział nie tylko w operacji w Afganistanie, lecz jest też głównym partnerem Stanów Zjednoczonych w interwencji irackiej. Zjednoczone Królestwo podzieliło z USA w znacznym stopniu odpowiedzialność za tworzenie cywilnej administracji na terenie Iraku, przyjmując status mocarstwa okupacyjnego. Polityka zaangażowania w Irak jest kontynuowana pomimo podważenia argumentów leżących u podstaw rządowej decyzji o udziale w interwencji w Iraku i malejącej popularności rządu Blaira.

Wnioski. Analiza przypadku Stanów Zjednoczonych i Zjednoczonego Królestwa potwierdza ogólną prawidłowość, że budowie wzajemnych powiązań politycznych służy jednocześnie zacieśnianie więzi gospodarczych – handlowych, a przede wszystkim inwestycyjnych. Równoległe uczestnictwo w pokrewnych strukturach integracyjnych (w tym między innymi w dziedzinie bezpieczeństwa) wymaga ponadto aktywnej postawy już na etapie tworzenia założeń nowych rozwiązań organizacyjnych.

Doświadczenia brytyjsko-amerykańskie ze względu na ogromną skalę i długotrwałą tradycję wzajemnych związków pozostają niewątpliwie przypadkiem szczególnym i przeniesienie ich na inny grunt polityczny i gospodarczy może nie być łatwe. Niemniej jednak mogą one niewątpliwie stanowić cenną inspirację dla nowych państw Unii Europejskiej, w tym zwłaszcza dla Polski, która podjęła próbę pogodzenia obecnej wyjątkowości swych stosunków dwustronnych ze Stanami Zjednoczonymi z rosnącym udziałem w pogłębianiu integracji w warunkach rozszerzonej Unii.

⁴ Zob. Ł. Kulesa, *Stanowisko Wielkiej Brytanii wobec europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony (EPBiO)*, „Biuletyn” (PISM), nr 3 (191) z 27 stycznia 2004 r.

O G Ł O S Z E N I A

The Polish Foreign Affairs Digest

English Language Versions of Papers Published
in „Polski Przegląd Dyplomatyczny” and Other Journals in Poland

Quarterly
Vol. 4, No. 2 (11), 2004

Contents

Danuta Hübner A Status Report on the Intergovernmental Conference Concerning the Draft of the Treaty for a European Constitution	5
Adam Daniel Rotfeld Does the European Union Need a Common European Security and Defence Policy?	17
Let Us See This “New” Professor Władysław Bartoszewski	29
Piotr Madajczyk The Centre against Expulsions vs. Polish-German Relations	41
Frank Baasner German-French Relations within the EU after Enlargement	77
Aleksander Smolar “National Interest” in Poland’s Foreign Policy since 1989	87
Europe – America – Poland. Foreign Policy Dilemmas Faced by the Republic of Poland	101
Włodzimierz Anioł The Europeanisation of Polish Social Policy	115
Marceli Burdelski, Paweł Gruk Political Relations and Co-operation between Poland and the Pacific Rim Countries	147
Henryk Głębocki Playing Islam (Islamic Radicalism in Russia’s Caucasus and Central Asian Policy)	165
Elżbieta Wojnicka Innovation Policy and the System of Innovation Support at the Time of Integration with the European Union	209

*Sprzedaż i prenumerata w Instytucie
oraz w wybranych księgarniach (www.pism.pl/ksiazki-ksiegarnie.html)*